

ŞİİR VE GENENEK ÜZERİNE KONUŞMALAR/oniki

Hüseyin Kaya

Konuşturan: **Tayyib Atmaca**

Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığınızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?

Şiirin nasıl ve nereden meydana geldiğini şayet çözmüşse şair, artık plastik şiire meyleder, otomatik bir üretme sürecine girer kanaatindeyim. Şiir gelir ve sizi alır götürür türlü kapıların önüne bırakır. Kimi süslü ardına kadar açık kapılar kimi kilitli ve sırlı kapılar... Herkes aradığı şeye göre bir kapıdan içeri girer.

Gelenek, her şeyden evvel bir hayat tarzının ve zihni yapının iç devinimi ile şiire müdahil olur düşüncesindeyim. Önce o kadim hayat tarzını özlemek, benimsemek gerekiyor galiba o kapıyı aralamadan önce. O kapının ardında olana güvenmek, elinde tuttuğu açara ihtiyaç hissetmek zorunda geleneğe talip olan. Kapıya omuz atmadan girmek, besmele ile adım atmak gerek bir de içeri.

Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?

Yarasız, dertsiz şiir olmaz. Yazılsa da olmaz. Şiirin samimiyeti şairin yüzünde, sesinde saklıdır. Vazgeçilemeyen hevesler, yaşın verdiği geçici burukluklar şiire alet edilmemeli. Şiir kendisine talip olanın hayatına, dünyasına taliptir. Söz söylemenin “bedeli”ni ödemeye talip olmalı şair adayı. Şayet bir yara varsa, dert varsa ardından derdi derdine benzeyen büyüklerini tanıması çağlar öncesinde kalmış olsa bile büyükler, onlarla hasbıhal etmesi gerekir şair adayının. Yara, samimiyet, inanç ve hemdertler olmalı o çantada. Yarayı tanımalı, onu sevmeli, ona iman etmeli ve başkaları bu yoldan nasıl geçmiş daha evvel, bunu bilmeli.

Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?

Gelenek köprüsünden yürüyüp geçmek ayrı bir mesele karşıya, başka bir dünyaya ulaşmaya çalışmak ayrı bir mesele. Abdestli yola çıkmak gerekir her şeyden evvel. Bu yürüyüşe imanî, insanî bir sorumluluk mutlaka dahil olmalı. Karşıya geçmek arzusu öyle yoğun olmalı ki ayaklarımızı, adımlarımızı, elimizi kolumuzu dahi hissetmemek gerek belki. Ancak karşı kıyıya geçtikten sonra dönüp geriye baktığımızda bir köprüyü yürüdüğümüzü, geride bıraktığımızı fark etmeliyiz.

Çığır meselesine gelince, belki uzaktan bir temaşa ile yamaçlardaki çığırları görmeli adımlarına, ayaklarına, sıhhatine en uygun olanından yürümeli şair. Herkesin yürüyüp geçtiği geniş yollar yerine ayak izinin az olduğu hatta kaybolmaya yüz tuttuğu yollar...

Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?

Hayli var bunun örnekleri. Burada “modern” kelimesi önemli. Şairin “modern”lik gibi bir kaygısı varsa zaten sonu belli bir yola meyletmiş demektir. Nasıl söyleyeceğini düşünerek konuşmaya başlayanlar çoğu zaman neyi söyleyeceğini unuttur yahut geveler.

Mama ile beslenen şairler daha çabuk irileşiyor, fark ediliyor ve birtakım hastalıkları da bedeninde ruhunda taşıyor bu arkadaşlar farkında olarak yahut olmadan. Yazılıyor yani bir şeyler ancak bunların “şiir” mi “miir” mi olduğuna yine has şiirin terazisi zaman karar verecektir.

Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?

Meşk zaten gelenekle yolları kesiştirir. Saf şiirin en büyük engeli şairin “ben”i, şiirden dünyevi beklentileridir. Günümüz şiirinin en büyük engeli kadim söyleyişlerden kaçarak yeni bir dil kurma çabası.

Esasında bu çaba şiir adına değil, şiirle dökülecekler adına değil, şairin dikkatleri üzerine çekme adına verdiği bir uğraş.

Şiirin “engel”i sadece şairin samimiyetidir. Samimiyet varsa meşk ile yollar düze çıkar.

Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?

Başta da söylediğim gibi günümüz şiiri aslında “hayat tarzı”nın bir yansıması. Yahut hayat tarzı arayışının diyelim. “Oturduğun ahır sekisi, söylediğin İstanbul türküsü” şeklinde bir deyim var buralarda.

İstanbul’un türküsüne de razıyız şimdi ahır sekisinden söylenen. Paris türküleri söylenmeye çalışılıyor bizim şivelerle.

“Söz”ün değerini yitirmesi esasında insanın kendi değerini yitirmesidir. Sözün muğlaklığı insanın muğlaklığı, hayatın, medeniyetin muğlaklığıdır. “İnsan dilinin altında saklıdır.”

Şiir bize neyi anlatır?

Şiir bize konuşma, düzyazı dili ile anlatılamayanı anlatır ama yine de “anlatmış” sayılmaz. Anlatma çabasıdır, diyelim.

Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?

Kabul edilsin edilmesin mutlaka vardır. “Usta” kelimesini âşık şiirindeki somut, dar anlamıyla düşünmemek gerek. Şiirine dokunan, kalbine dokunan her el ustasıdır şair adayının. Ustasızlık dahi bir ustadır esasında.

Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?

“Üslubu beyan aynıyle insan” der eskiler. Benliği dışında bir üslup aramaya çalışanlar Kuran’da yerilen şairler sınıfına yakın durur. İnsan olarak farklılıklarımızın peşine düşüp kendimiz olmaya çalıştığımızda hayat içerisinde, şiirimiz de özgeleşir, bize benzer düşüncesindeyim.

Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?

Daha evvel de ima ettiğim gibi bunu “kaygı” haline getirmek de aslında şiire hanel getiren bir anlayış. Gelenekten istifade dediğimiz şey Kırk Haramilerin mağarasına düşmüş Alibaba gibi gördüğü değerli şeyleri çuvaldara doldurmak değildir muhakkak.

Var olan bir güzelliği ona katılarak tanırız, bütünü parçalara ayırarak anlama çabası ile değil.

Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?

Esasında içi boş süslü kutucuklar gibi ki süsler de soyut desenlerden, rastgele çizgilerden şekillerden oluşuyor sanki. Boyaya batmış böceğin tuvale tırmanarak ardında bıraktığı izler gibi desenler...

Şair ısrarla kutunun içindekinin değerinden dem vursa da inandırıcılıktan uzak...

Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak önyazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi”mi oldu?

Günümüz şairi esasında “dolgu malzemesi” üretmeyi tercih eden kişidir biraz da. Şiir hayatın dolgu malzemesi haline gelince, bahsettiğiniz manzara kaçınılmaz oluyor.

Bir de hata yaptığımız bir nokta var. Herkes şiir okumamalı, ihtiyacı olan, şiirde bir şeyler bulan kişiler okumalı, yazmalı.

Şiiri bu hale sözün başından beri söylediğimiz şair tavrı getirdi biraz da. Şair, sahaya inmek herkesle konuşmak herkese hitap etmek ihtiyacında hissetti kendisini ve batını bir dürtü ile değil amaçlar doğrultusunda şiirler kaleme aldı. Şiiri araca dönüştürdü şair, kendisine köle olmasını tercih etti belki de.

Çok okunan, basılan, satılanlara bakalım bir de “şiirin ne olduğu”na. Şiir çok yazılan, çok okunan, Keşke şiir yazarlar da okuyanlar kadar az olsa.

Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Milli Eğitim Bakanlığının öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?

Şiir her şeyden evvel bir “söz medeniyeti”nin inşası ile hak ettiği değeri bulacaktır ve o değeri bulduğunda dahi talibi az olacaktır. Hakiki şiire hayat içerisinde bir yer yoksa hayat algısı, dünya algısı sorgulanmalı. Yaşayış tarzları sorgulanmalı. Aksi taktirde önerdiğiniz şekildeki çabalar kendi şiirini kuracaktır. Yani biz şiir medeniyeti inşa etmezsek var olan medeniyet ya da medeniyetsizlik kendi şiirini icra etmeye devam edecek ve şiir adına yapılan bu türden çalışmalar günümüz medeniyetinin, hayat algısının şiirini ön plana çıkaracaktır.

Osmanlı Padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptirler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?

Devlet büyüklerinin sanatla, edebiyatla hatta felsefe ile ilgilenmeleri devlet ve millet adına büyük bir kazanç muhakkak fakat zorunlu bir şey değil bu. Günümüzde eski yüzyıllardaki gibi yönetilmiyor devletler. O çağlarda yalnızca bizim ülkemizde değil her ülkede sanata mutlaka değer veriliyordu.

Devleti yönetenlere ve şehir eminlerine reçete vermek iddialı bir tavır olur. Kendisine bile reçete yazamayan sanatkar nasıl “devlet” gibi ciddi bir müesseseye reçete verebilir ki. Bu hususta maalesef bir önerim yok.